

Ungdomsarbetslösheten i Skåne

- Ett krisläge som kräver handling

En rapport från Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund

Ge oss unga jobb! www.ssu.se

Förord

Arbetslösheten når nya rekordnivåer i Sverige och det är ungdomarna som drabbas värst. Antalet unga arbetslösa i Sverige har mer än fördubblats det senaste året. Ungdomarna i Skåne är redan hårt drabbade och Arbetsförmedlingens prognoser visar att situationen kommer att bli ännu värre. Trots detta förhåller sig regeringen passiv. Detta visar sig bland annat genom att ungdomsarbetslösheten ökar mer i Sverige än genomsnittet för andra EU-länder. Sverige är även bland de länder som har den högsta ungdomsarbetslöshet i EU. Den ekonomiska krisen räcker därför inte som förklaringsmodell till varför ungdomsarbetslösheten är så hög i Sverige och Skåne.

Denna rapport visar att ungdomsarbetslösheten är en fråga som är akut och måste ges högsta prioritet. Effekterna för både de ungdomar som saknar ett arbete att gå till, och för samhället i stort, är för allvarliga för att inte regeringen skall vidta riktade insatser mot ungdomar. Vi anser att Sverige måste lära från 90-talskrisen, då den unga generationen blev de stora förlorarna. Nu vill vi att "unga ska först" i satsningarna för fler jobb. SSU lämnar därför i denna rapport följande sex konkreta förslag för hur nationella insatser skulle kunna ge fler ungdomar arbete i Sverige och i Skåne.

- Tillsätt 30 000 välfärdsjobb för långtidsarbetslösa ungdomar.
- Ge 10 000 unga utbildningsvikariat där de får anställs medan äldre vidareutbildar sig.
- Genomför en omfattande utbildningssatsning i ett kunskapslyft, med en kunskapsgaranti för ungdomar så de hamnar först i kön.
- Inför ett läringssystem inom gymnasieskolan.
- Bygg ut högskolan. I ett första steg vill SSU se en utbyggnad med 20 000 platser.
Visionen är att 65 procent påbörjar högre studier innan de fyllt 25 år.
- Inför praktikkrav vid offentliga upphandlingar
- Värna heltiden.

Genom dessa förslag skulle ungdomar kunna känna hopp inför framtiden. SSU hoppas att såväl regeringen som det socialdemokratiska partiet skall ta till sig förslagen i denna rapport och göra dem till sina egna.

Jytte Guteland
Förbundsordförande SSU

Andreas Kjellander
Ordförande SSU Skåne

Nuvarande situation

Ungdomsarbetslösheten i Sverige

Under oktober månad var 52 045 personer i åldrarna mellan 18 och 24 år registrerade som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen i Sverige. Motsvarande siffra samma månad förra året var 34 791 personer. Detta innebär en ökning med 49,6 procent. Arbetsförmedlingen förutspår att var tredje ung kommer att vara arbetslös 2010.¹ Sverige är med nuvarande ungdomsarbetslöshet 24:e sämsta land av EU:s 27 medlemsländer enligt officiell statistik från Eurostat. Den svenska ungdomsarbetslösheten ökar även mer än Europagenomsnittet.²

Ungdomsarbetslösheten i Skåne

Under oktober månad var 6 198 personer i åldrarna mellan 18 och 24 år registrerade som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen i Skånes län. Motsvarande siffra samma månad förra året var 4 268 personer. Detta innebär en ökning med 45,2 procent.³

Efterfrågan och sysselsättning i Skåne 2009 och 2010 påverkas av lågkonjunkturen kombinerad med finanskrisen. Sedan hösten 2008 har det varit många varsel om uppsägning och färre nya jobb har anmälts. Denna försvagade efterfrågan väntas fortsätta och bidra till en negativ utveckling av sysselsättningen framöver. Den exceptionellt svaga konjunkturen och minskande sysselsättning medför kraftigt dämpad utveckling av kommunsektorns inkomster i år och nästa år. Kommuner och landsting har att välja mellan effektiviseringar, neddragningar och skattehöjningar. Samtidigt ökar Skånes befolkning under de kommande åren. Den sammanlagda befolkningsökningen innebär en viss verksamhetsökning men betyder huvudsakligen relativt stora förskjutningar mellan olika verksamheter. Det innebär att behovet av förskoleverksamhet och äldreomsorgen ökar. Däremot minskar behovet inom grundskolan och gymnasieskolan.⁴

Så drabbas ungdomar av arbetslöshet

Ungdomar är på flera sätt mer sårbara för arbetslöshet än andra grupper. Ekonomisk sårbarhet, kompetenstapp och bortsorteringseffekter drabbar unga hårt vid arbetslöshet.

¹ Arbetsförmedlingens prognos: Arbetsmarknadsutsikterna för 2009 och 2010 (reviderad)
<http://www.arbetsformedlingen.se/go.aspx?a=84270>

² Eurostats officiella statistik:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

³ Arbetsförmedlingens statistik: <http://mstatkommun.arbetsformedlingen.se/>

⁴ Arbetsförmedlingens prognos för 2010 i Skånes län:
http://www.arbetsformedlingen.se/library/documents/LAN/Skane_lan/Arbetsmarknad/Kortversion09_Skåne.pdf

Den ekonomiska sårbarheten hos ungdomar vid arbetslöshet beror på att unga ofta står utanför a-kasssystemet eftersom de inte har arbetat den tid som krävs för att arbetslöshetsersättning skall utgå. Som en följd av detta har kommunernas kostnader för socialbidrag till unga ökat för hushåll i åldersgruppen 16-24 år. Kommunerna gör bedömningen att ökningen i år blir cirka 35 procent för denna grupp.⁵

Ungdomar riskerar även att förlora viss kompetens som de tillägnat sig vid genomförd utbildning om denna inte får tillämpas relativt snart efter examen. Även om arbetslösa ungdomar har den rätta kompetensen riskerar de att bortsorteras vid rekrytering eftersom arbetsgivare ofta använder arbetslöshet som ett sätt att sälla i ansökningar. Denna effekt blir värre för ungdomar än för andra åldersgrupper eftersom de ofta har en liten, eller ingen tidigare arbetslivserfarenhet att falla tillbaka på.

I samband med den förra ekonomiska krisen i början av 1990-talet slogs många ungdomar ut från arbetsmarknaden för att aldrig komma tillbaka. Sysselsättningsgraden föll då dramatiskt för ungdomar mellan 20 och 24 år. Mellan år 1990 och 1996 föll sysselsättningen bland ungdomar med 27 procentenheter till 53 procent. Trots den förbättring som därefter har skett är de yngstas sysselsättning inte på långa vägar tillbaka till tidigare nivåer.⁶

Ungdomar som genom arbetslöshet hamnar i utanförskap ökar dramatiskt efter att den största generationen på 20 år lämnade gymnasieskolan 2009. Enligt SCB:s undersökning hade 24 procent av dem som påbörjat en gymnasieutbildning år 2000 inte fullgjort denna sju år senare.⁷ Arbetsförmedlingen beräknar att cirka 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet.⁸ Denna grupp kommer att vara i särskilt behov av insatser.

Regeringens ansvar

Regeringens politik har inte varit lyckosam i att skapa arbete för unga. Den ekonomiska krisen har drabbat hela Europa och kan därför inte förklara att ungdomsarbetslösheten ökar mer i

⁵ Sammanfattning av SKL:s enkät om unga och ekonomiskt bistånd
<http://www.skl.se/artikel.asp?C=361&A=62902>

⁶ Arbetsmarknadspolitik i kristid- Hur lyckas vi bättre nu än på 1990-talet?

Författare: Thomas Carlén och Anna-Kirsti Löfgren, LO-ekonomer

Enheten för ekonomisk politik och arbetsmarknad

[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/87D11E0B874B529BC12575E500509080/\\$file/Arbetsmarknadspolitik_i_kristid.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/87D11E0B874B529BC12575E500509080/$file/Arbetsmarknadspolitik_i_kristid.pdf)

⁷ http://www.scb.se/Pages/Product___192620.aspx?produktkod=UF0536&displaypressrelease=true&pressreleaseid=220229

⁸ http://data.s-info.se/data_region/120/documents/ungdomspaketBM2010.pdf

Sverige än i andra EU-länder. Sverige skulle ha förutsättningar att hamna högre upp i en internationell jämförelse med en annan politik. Regeringens strategi att nu prioritera jobbskatteavdraget saknar effekt på sysselsättningen. Svenskt Näringsliv chefsekonom Stefan Fölster har även framhållit att regeringens satsning på jobbskatteavdrag inte är en ändamålsenlig åtgärd för att minska arbetslösheten.⁹

LAS och ungdomsarbetslösheten

Borgerliga debattörer anför ofta att den höga svenska ungdomsarbetslösheten beror på turordningsreglerna i Lagen om anställningsskydd (LAS). Statistik från SCB visar dock att ungdomsarbetslösheten inte påverkas nämnvärt av den i LAS angivna principen om "sist-in-först-ut". Enligt TCO:s sammanställning var endast cirka 2,5 procent av de arbetslösa 15-24-åringarna år 2008 utan jobb på grund av personal- eller driftsinskränkningar där turordningsreglerna kan ha inverkat.¹⁰

SSU:s förslag

Snart riskerar 120 000 unga att står utan gymnasieexamen. Denna grupp kommer att få en orimligt tuff start i vuxenlivet om inte satsningar nu genomförs för att få in dem i utbildning och jobb. Nedan följer SSU:s krav:

Stötta och vidareutveckla industrin under krisen

Industrin har drabbats hårt av lågkonjunkturen. Regeringen har inte tagit frågan på allvar genom att driva en politik som värnar jobben och utvecklingen inom industrin. SSU kräver att regeringen inte kategoriskt avstår från alla insatser som skulle kunna stötta industrin under krisen. Sverige kommer att behöva det kunnande och den potential som den svenska industrin besitter när konjunkturen väl vänder.

Den snabba tekniska utvecklingen ökar behovet av utbildningssatsningar för industrins personal. Driftsinskränkningar och varsel innebär ledig kapacitet som kan utnyttjas för detta. Industrin kommer åter att behöva rekrytera kvalificerad arbetskraft. Därför föreslår SSU i likhet med If Metall att riktade satsningar i samverkan mellan Arbetsförmedling, gymnasial yrkesinriktad

⁹ <http://www.privataaffarer.se/nyheter/direkt/telegram/?id=1210631>

¹⁰ TCO:s beräkningsunderlag avseende LAS och ungdomsarbetslösheten
<http://www.tco.se/482c839c-afc3-4ebd-99d9-3a82a5954465.fodoc>

vuxenutbildning (yrkesvux) och Yrkeshögskola görs i syfte att erbjuda fördjupnings- och påbyggnadsutbildningar riktade till arbetslösa ungdomar som nyligen lämnat tekniskt eller industriellt inriktade utbildningar.

30 000 välfärdsjobb

SSU föreslår att unga i åldrarna 18 till och med 25 år som saknar möjlighet till utbildning, praktik eller arbete erbjudas anställning inom den offentliga sektorn. SSU vill skapa 30 000 sådana anställningar. Det skulle genomsnittligen innebära 100 nya arbetstillfällen per kommun. Vilket arbete som skall utföras av välfärdsjobbarna skall utformas i samarbete med fackförbundet Kommunal. Detta skulle vara en insats för att stärka ungas position på arbetsmarknaden och samtidigt öka kvaliteten i den offentliga sektorn.

10 000 utbildningsvikariat

SSU vill att regeringen inför ett utbildningsvikariat där unga får chansen till ett arbete medan äldre vidareutbildar sig. På detta sätt kan unga undgå de risker som perioder av arbetslöshet innebär, samtidigt som de som redan är etablerade på arbetsmarknaden kan vidareutbilda sig för att möta en högkonjunktur bättre. Förslaget skulle innebära en mer flexibel arbetsmarknad utan att hota tryggheten.

Utbildningssatsning med kunskapsgaranti

När jobben väl kommer måste ungdomar stå väl rustade. Det är därför utbildning måste ha en prioriterad ställning i kristider. SSU vill se en omfattande satsning på fler utbildningsplatser på såväl universitet, högskolor, kvalificerade yrkesutbildningar och komvux. För att kunna stimulera tillkomsten av fler yrkesutbildningar för att klara försörjningen av yrkesexpertis föreslår SSU även en branschöversyn.

Redan under högkonjunkturen 2006 såg SSU behovet av fler utbildningsplatser och föreslog därför en satsning på 10 000 nya utbildningsplatser. Först nu när lågkonjunkturen har satt djupa spår i Sverige och den största årskullen på 20 år har lämnat gymnasiet agerar regeringen och tillför 10 000 platser. Regeringen har agerat på samma sätt i fråga om komvux där det 2006 fanns 142 000 heltidsstuderande. Förra året hade regeringen skurit ner komvux till att endast omfatta 100 000 heltidsstuderande. När arbetslösheten ökar med 100 000 personer och många av dem är unga räcker det inte att endast skjuta till 10 000 utbildningsplatser som regeringen nu gör. Sverige behöver ett nytt kunskapslyft.

20 000 nya platser på högskolan

SSU föreslår en utbyggnad av högskolan med den långsiktiga målsättningen att 65 procent av de unga påbörjar en högskoleutbildning innan de har fyllt 25 år. Initialt föreslår SSU en fördubbling av regeringens satsning vilket innebär 20 000 nya platser på högskolan. I arbetet med att få fler människor att våga och kunna studera föreslår SSU även att studiemedlen höjs.

Lärlingssystem

SSU föreslår att ett särskilt lärlingssystem införs så att ungdomar får arbetslivserfarenhet kombinerat med gymnasiekompetens. SSU vill korta steget från arbetslöshet till arbete genom att låta staten garantera omkostnader under utbildningen. Alla som omfattas av lärlingssystemet skall ha en individuell utvecklingsplan. För att denna satsning skall genomföras på bästa sätt är det viktigt att det hålls branschsamtal om vilka utbildningar som behövs i framtiden.

Praktikkrav vid offentliga upphandlingar

Många utbildningar som i dag erbjuder praktik åt sina elever har svårt att hitta företag som tar emot praktikanter. Kommuner och landsting borde vid upphandlingar ställa kravet att den upphandlade verksamheten tar emot praktikanter. Många får en första kontakt med arbetsmarknaden genom praktik vilket både ger erfarenhet och kontakter.

Värna heltiden

Utöver effekterna av arbetslöshet är ungdomar även mer sårbara när de har ett arbete. Många ungdomar fastnar i deltidsanställningar trots att det ofta finns behov av att anställa dem på heltid. Unga behöver stärka sin ställning på arbetsmarknaden för att inte vara särskilt utsatta när arbetslösheten stiger. Arbetet med att ge ungdomar arbete måste därför föras parallellt med att öka tryggheten för ungdomar på arbetsmarknaden. Rätten till heltid handlar även om ungdomars möjlighet att försörja sig, skaffa bostad och få inflytande på arbetsplatsen.

Samhällsekonomiska effekter av SSU:s förslag

Ungdomsarbetslösheten kostar samhället enorma resurser. Som berörts ovan innebär ungdomsarbetslösheten att kommunernas kostnad för socialbidrag nu ökar dramatiskt. Utöver detta ökar statens kostnader för arbetslöshetsersättning och hushållens konsumtion påverkas negativt. Utöver detta är bekämpandet av ungdomsarbetslösheten en viktig del i arbetet med att förebygga brottslighet och psykisk ohälsa som även tar stora samhällsresurser i anspråk.

SSU:s förslag kommer att leda till att dessa kostnader minskar även om resurser samtidigt krävs för att förverkliga förslagen. För att ungdomars situation inte skall försämrast *ytterliggare* på både lång och kort sikt krävs politisk handling. SSU:s förslag skulle innebära positiva effekter på samhällsekonomin även om den största vinsten skulle ligga i att en sådan politik skulle ge oss unga hopp om ett bättre liv.

Slutord

Förstagångsväljarna kommer att vara rekordmånga och därmed spela en avgörande roll i valet 2010. Socialdemokraternas framgång kommer vara beroende av hur den unga generationen lägger rösten. Ungdomsgenerationen sätter även sitt hopp till oppositionen. I SCB:s senaste partisympatiundersökning gav 43,3 procent av de unga mellan 18 och 24 år Socialdemokraterna sitt förtroende. I samma grupp samlade de fyra borgerliga riksdagspartierna tillsammans endast 27,6 procent. Inte sedan 1968 har Socialdemokraterna haft ett sådant slagläge.¹¹

Detta förtroende måste förvaltas genom en politik som ger svar på ungdomars oro över ungdomsarbetslösheten. Under den socialdemokratiska partikongressen visade Socialdemokraterna att man lyssnat på SSU genom att bland annat besluta i enlighet med SSU:s förslag om en kunskapsgaranti. SSU kommer aldrig att tystna i fråga om ungdomsarbetslösheten så länge det finns unga arbetslösa. Detta gäller lika mycket i Sverige som i Skåne.

¹¹ <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp>